

Lezing Arthur Legendes

Door: Flierefluter © 2003

Mythologie bestaat uit verhalen die in de loop van honderden of soms wel duizenden jaren van generatie op generatie doorverteld en ontwikkeld zijn en zich zo in het collectieve onderbewuste van een bepaald volk of cultuur gevestigd hebben. Wat begon als een eenvoudig verhaal van de dorpsshamaan om bepaalde natuurverschijnselen of culturele gebruiken te verklaren groeide zo uit tot een geheel van verhalen over universele thema's in het leven van mensen. Goden en helden ontwikkelde complexe karakters en werden tot archetypen die voor iedereen herkenbaar zijn. En hierin ligt ook de kracht van mythen, ze zijn van alle tijden, van alle culturen en hebben meerdere betekenislagen waardoor iedereen er iets uit kan halen dat voor hem of haar belangrijk is.

De Arthur legendes nemen binnen de mythologie een aparte plaats in die niet te vergelijken is met welke andere mythologie dan ook. De Arthur legendes zijn strikt genomen geen mythen omdat ze niet over Goden en Godinnen handelen maar over (min of meer) gewone mensen zoals koningen, ridders en magiërs. Toch beschouw ik ze wel als mythen omdat ze hun oorsprong vinden in de oude Keltische mythologie.

In de legendes spelen zaken als tovenarij, voorspellingen, gedaanteverwisselingen, magische voorwerpen en mythische wezens als draken en feeën een belangrijke rol. De mythische oorsprong van de Arthur legendes komt het duidelijkst naar voren uit het gegeven dat verschillende personages voortkomen uit de Keltische Andere Wereld of daar enige tijd verbleven. Wat de Arthur legendes zo bijzonder maakt is dat ze in de Middeleeuwen door christelijke schrijvers zijn opgepikt en verder ontwikkeld. Hierdoor hebben ze ook een rijke laag christelijke symboliek gekregen en is hun betekenis en bruikbaarheid nog universeler geworden. Een magisch en mystiek voorwerp als de Graal kon zich zo ontwikkelen van de cauldron van Bran tot de beker waaruit Jezus dronk bij het laatste avondmaal en symboliseert zo beiden. De Arthur legendes zijn dan ook een bron van inspiratie voor zowel heidenen als christenen.

Een ander voordeel van dit updaten van Keltische mythen naar verhalen rond christelijke ridders is dat hun herkenbaarheid voor de moderne mens sterk is toegenomen. Figuren als Bran of Morrighan staan door hun inbedding in de Keltische cultuur veel verder van de moderne belevingswereld af dan Arthur of Morgaine. Dit is vrij uniek. Bij de meeste oude mythen die later van een christelijk tintje zijn voorzien betekent dit een verarming van de betekenis en een vervlakking van de diepgang, maar de middeleeuwse auteurs die de Arthurlegendes op schrift hebben gesteld zijn er in geslaagd de oude verhalen juist te verrijken en te verdiepen. Een zeer knappe prestatie waarvoor respect op zijn plaats is. Het verhaal van Arthurs visioen van Maria laat dit duidelijk zien.

Arthur was nog niet zo lang koning en voerde strijd om zijn heerschappij definitief te vestigen en andere heersers aan zich te binden. Hij had al verschillende veldslagen gewonnen maar zijn vijanden waren talrijk en er lagen nog veel gevechten voor hem. Onzeker over zijn lot besloot Arthur om de Witte Kapel in een woud vlakbij zijn kasteel te bezoeken en daar de Maagd Maria om raad te vragen. Hij besprak dit plan met zijn raadsheren en zijn vrouw maar allen raadden het hem af om hierheen te gaan. Het woud was erg gevaarlijk en de Witte kapel had

een dubieuze reputatie van magie en hekserij. Toch stond Arthur er op deze kapel te bezoeken met alleen een jonge schildknaap als escorte.

Arthur gaf de schildknaap instructies om in de ridderzaal te slapen en bij zonsopgang twee paarden rijklaar te hebben staan. De jongen ging slapen en begon te dromen. Hij droomde dat hij zich had verslapen en dat Arthur zonder hem was vertrokken naar de Witte Kapel. Snel zadelde hij zijn paard en reed achter de koning aan. Hij kwam bij een donker woud, aarzelde even en reed toen behoudzaam verder het bos in. Na enige tijd over smalle en donkere paden gereden te hebben zag hij in de verte een vervallen kapel waar licht door de ramen naar buiten scheen. De schildknaap veronderstelde dat dit de Witte Kapel was en dat Koning Athur al binnen moest zijn. Hij steeg af, maakte zijn paard vast aan een boom en betrad de oude kapel. Hij keek om zich heen en zag dat er niemand in de kapel was. Arthur was nergens te bekennen en het licht dat hij gezien had was afkomstig van twee kaarsen in gouden kandelaars die stonden te branden op het altaar. Verbaasd liep hij naar het altaar om de gouden kandelaars te bekijken en hij besloot er een mee te nemen om aan Arthur te laten zien. Met de kandelaar in zijn hand liep hij naar buiten, besteeg zijn paard en reed verder het bos in. Een stuk verderop ontmoette de jongen een reusachtige man, gehuld in een zwarte monnikspij en met een groot zwaard in zijn hand. De schildknaap vroeg of deze man toevallig Koning Arthur voorbij had zien rijden, maar de man antwoordde ontkennend. Hij zei dat hij alleen maar een schildknaap had gezien die het lef had om een gouden kandelaar te stelen uit de Witte Kapel en eiste deze terug. De schildknaap weigerde dit omdat hij de kandelaar aan Arthur wilde laten zien. De man in de zwarte pij werd kwaad en stak de schildknaap met zijn zwaard in de linkerborst. De knaap stootte een ijselijke kreet uit die het hele kasteel van Arthur wekte.

Arthur schrok wakker van de kreet uit zijn ridderzaal en stormde zijn bed uit om te kijken wat er aan de hand was. In de zaal vond hij zijn schildknaap, badend in bloed en met een gouden kandelaar in zijn hand. Met zijn laatste adem vertelde de schildknaap Arthur van zijn droom en de koning zwoer om niet alleen de Witte Kapel te bezoeken, maar tevens de dood van de jongen te wreken. Nadat de schildknaap was overleden besteeg Arthur zijn paard en reed weg naar de Witte Kapel. Na een dag rijden door bos en veld kwam Arthur aan bij een vervallen kapel die hij herkende van de beschrijving van de jongen. Hij steeg af en ging naar binnen. Daar zag hij op het altaar een brandende kaars in een gouden kandelaar en verder helemaal niets. Vermoeid van de lange tocht ging Arthur in een hoekje liggen slapen. Na een tijdje werd hij gewekt door stemmen, hij schrok wakker, greep zijn zwaard en keek om zich heen. Voor het altaar zag hij een oude kluizenaar, een wonderschone vrouw en een jong kind die de mis opdroegen. Arthur voegde zich bij het gezelschap en knielde voor het altaar. Toen het moment was aangebroken van het heilig sacrament pakte de kluizenaar het jongetje op en hield het met beide armen omhoog boven het altaar. Arthur keek en zag een prachtig licht in vele fantastische kleuren door het raam van de kapel binnenvallen. De kleuren waren zo helder dat hij er door verblind werd. Toen hij weer kon kijken was hij alleen met de kluizenaar in de kapel en de jonkvrouwe en het kind waren verdwenen. De kluizenaar vertelde Arthur dat God hem dit visioen geschonken had voor alle daden die hij nog moest verrichten en samen baden ze het onze vader. Hierna nam Arthur afscheid van de kluizenaar en vervolgde hij zijn weg door het bos. Enkele uren verder ontmoette de koning een enorme man in een zwarte monnikspij die hem aansprak. "Arthur", zei de man, "je hebt een voorwerp in bezit dat van mij is. Je schildknaap heeft het gestolen en jij geeft het me nu terug." Arthur peinsde er niet over en trok zijn zwaard waarop een lange en zware strijd volgde met de grote man in het zwart. Uiteindelijk lukte het Arthur met veel moeite zijn tegenstander te doden en diens lichaam verdween als sneeuw voor de zon.

Arthur keerde hierna terug naar zijn kasteel en liet het beeld van de jonkvrouwe en het kind die hij in de Witte Kapel gezien had op de binnenkant van zijn schild schilderen. Met dit

beeld voor ogen trok hij ten strijde tegen diegenen die zijn heerschappij betwistten en hij versloeg ze allemaal. Zo vestigde Arthur zijn koningschap.

Het is een mooi verhaal, spannend als een jongensboek en met evenveel diepgang als de stille oceaan. Er zitten verschillende heidense motieven in zoals lucide dromen, visioenen, gevechten met wezens uit een andere wereld en bloedwraak. Verder is het verhaal tamelijk christelijk, Arthur heeft een visioen van maria met het kindje Jezus, neemt deel aan een Heilige Mis en verslaat een duivel die zijn schildknaap gedood heeft. En het verhaal bevat magische elementen, want wat anders is de schildering van Maria met Jezus op het schild van de koning dan een beschermende talisman?

Dit verhaal laat verder zien hoe veel Arthur legenden voor zowel heidense, christelijke of zelfs humanistische uitleg vatbaar is. De schildering van Maria met haar zoon Jezus op het schild is volgens deze uitleggen respectievelijk de Moedergodin en vruchtbaarheid van het land, het symbool van het christelijk geloof of een afbeelding van de zwakken en onderdrukten die allemaal door de koning beschermd worden.

De meeste verhalen uit de Arthur legenden zijn op deze wijze voor verschillende uitleggen vatbaar en inspireren mensen uit verschillende spirituele tradities. Ze handelen over heidense helden die magische avonturen beleven, over christelijke ridders die voor vrde en stabiliteit zorgen en over mensen die menselijke problemen doormaken. Arthur die zich voorbestemd weet om een zware en verantwoordelijke taak uit te voeren, Lancelot die verscheurd wordt door het conflict tussen zijn liefde voor Guinevere en zijn trouw aan Arthur, Parcifal die in zijn onozele onschuld zijn doel voorbijschiet. Het zijn allemaal heel herkenbare mensen met herkenbare karakters, conflicten en problemen. Door deze herkenbaarheid en hun verankering in ons collectieve onderbewuste zijn ze heel geschikt om door middel van beschouwing, meditatie en ritueel aangewend te worden in ons dagelijks leven. Over een van de personages uit de Arthur legenden zal ik wat meer vertellen omdat het een van mijn favourieten is, Sir Gawain.

Gawain is een interessant figuur, hij komt onder een andere naam al in vroege versies van de Arthur legenden voor en ontwikkelt zich tot een van diens beste ridders. Gawain is de zoon van Morgause en Koning Lot van Orkney en hij is een neef van Koning Arthur. Hij heeft een broer, Gareth, die net als hij een dappere ridder van de Ronde Tafel is, maar per ongeluk wordt gedood door Lancelot. Sindsdien zijn Gawain en Lancelot gezworen vijanden en uiteindelijk zal het Lancelot zijn die ook Gawain doodt. In de verhalen rond van Gawain zijn nog veel heidense kenmerken terug te vinden. Zo is hij sterk verbonden met de Godin in persoon van Morgaine die hem, en door hem de ridders van de Ronde Tafel, test op zijn moed en eer. Het is Gawain die de queste naar de Heilige Graal op gang brengt door als eerste op te springen en te zweren dat hij niet zal rusten voordat hij de Graal gevonden heeft. Hij is ook een van de weinigen die de Graal mag aanschouwen en diegene die de juiste vraag stelt aan de Graalkoning en zo diens wond geneest en de vruchtbaarheid van diens land herstelt. Het is Gawain die als laatste de stem van Merlijn hoort en die als geestverschijning na zijn dood Arthur waarschuwt voor Mordred. Gawain is in de verhalen sterk verbonden met vrouwen. Niet alleen strijdt hij als rechtgeaard ridder voor de eer van schone jonkvrouwen, hij kan ze ook op andere manieren goed waarderen. Zo is er een verhaal waarin hij vroegtijdig het strijdtoneel verlaat om te gaan minnekozen aan de rand van een bos. In een ander verhaal is hij het die in staat is om contact te maken met Parcifal die in trance aan zijn geliefde staat te denken. Ook weigert hij begripvol Guinevere te straffen voor haar ontrouw met Lancelot. Het verhaal van Lady Ragnell laat zijn band met vrouwen goed zien.

Op een dag is Koning Arthur na een jachtpartij verdwaald in een groot woud. Op zoek naar de weg komt hij op een open plek waar een zwaarbewapende Zwarte Ridder staat. Deze daagt hem uit tot een tweegevecht maar Arthur is ongewapend en kan de uitdaging niet aannemen. De Zwarte Ridder neemt er daarom genoegen mee als Arthur hem over drie dagen het antwoord kan geven op de vraag wat het is dat vrouwen het meest begeren. Arthur belooft hem om over drie dagen terug te keren met het juiste antwoord en de Zwarte Ridder wijst hem de weg naar zijn burcht. Daar aangekomen ondervraagt Arthur alle vrouwen in zijn hofhouding over wat het is dat ze het meest begeren, maar hij krijgt geen bevredigend antwoord. "Juwelen", zegt de een. "Een knappe man." zegt een ander terwijl een derde hem wist te vertellen dat het juiste antwoord een zachte, blanke huid is. Na drie dagen rijdt Arthur weer naar de afgesproken plek in het bos zonder het juiste antwoord te weten.

Halverwege ziet hij een oude vrouw op het pad staan, ze is zo lelijk als de nacht. Haar rug is krom, haar tanden staan net zo scheef als haar neus, haar gezicht zit vol puisten, haar vingers lijken wel boomwortels en ze stinkt zeven uur in de wind. De vrouw spreekt Arthur aan en zegt dat ze het antwoord op zijn vraag weet en hem dat wil vertellen als hij belooft haar diepste wens te vervullen. De koning stemt hierin toe en rijdt verder naar de plek waar de Zwarte ridder op hem wacht. Deze zegt hem nu het antwoord op de vraag te geven of zijn zwaard te trekken en Arthur vertelt hem dat vrouwen bovenal begeren over hun eigen leven te beschikken. De Zwarte Ridder geeft toe dat dit het juiste antwoord is en rijdt weg. Arthur keert hierop terug naar de lelijke oude vrouw en vraagt wat haar wens is.

Ze zegt hem te willen trouwen met een van zijn ridders, de knappe jonge Gawain. Arthur is geschokt maar belooft dit verzoek aan Gawain voor te leggen. Als Arthur zijn verhaal aan Gawain verteld heeft is deze niet erg blij maar stemt toe om de eer van zijn koning te redden. Drie dagen later is het bruiloftsfeest en na afloop neemt Gawain zijn oerlijke echtgenote mee naar de slaapkamer. Ze vraagt aan hem om zich om te draaien als ze zich uitkleedt wat hij maar al te graag doet. Dan hoort hij een lieflijke stem zijn naam roepen en als hij omkijkt is de lelijke vrouw verdwenen en staat er een beeldschone jonkvrouwe in de kamer. Ze is mooi als de lente met prachtig blond haar, een sneeuwitte huid, bloedrode lippen, volle borsten en goed gevormde heupen. "Ik ben Lady Ragnell", zegt ze, "en ik ben lang geleden betoverd door Morgaine. De ene helft van de dag heb ik mijn ware gedaante en de andere helft ben ik nog lelijker dan de hel. Je mag kiezen of je me overdag mooi wilt hebben zodat je met me kunt pronken tegenover je kameraden maar 's nachts in bed ligt met een mismaakte oude vrouw of dat je 's nachts van mijn schoonheid wilt genieten en overdag het middelpunt van spot zult zijn vanwege mij".

Gawain denkt hier diep over na en zegt haar dan dat zij die keuze maar moet maken omdat de gevolgen van de vloek voor haar nog erger zijn dan voor hem. Hierop begint Ragnell te glimlachen en zegt hem dat hij zo de diepste wens van elke vrouw bevredigd heeft en daarmee de betovering heeft doorbroken. Voortaan zal ze zowel overdag als 's nachts haar mooie gedaante hebben. Dit is het begin van een gelukkig huwelijk en een gepassioneerde nacht.

Dit is een van de verhalen waarin Gawain door Morgaine wordt verleid en getest op zijn moed en eer. Een ander verhaal, waarin de heidense oorsprong van de Arthur legenden duidelijk naar voren komt, is de legende van Gawain en de Groene Ridder.

Dit verhaal begint als Koning Arthur en zijn ridders van de ronde tafel op kerstavond in Camelot zitten. Tijdens het banket vliegt opeens de poort van het kasteel open en er stormt een ridder binnen die geheel in het groen gekleed is. Uitdagend zwaait hij met zijn bijl en daagt Koning Arthur en zijn ridders uit voor een spelletje onthoofden. De regels zijn simpel, iemand mag het hoofd van de Groene Ridder afslaan en de Groene Ridder mag een jaar later

hetzelfde doen bij zijn tegenstander. De enige die hier op ingaat is Gawain, een jonge ridder en bovendien het neefje van de koning. Hij pakt de bijl en onthoofdt de Groene Ridder. Deze raapt echter zijn hoofd weer van de vloer en zet het terug op zijn nek. Hij bedankt Gawain en nodigt hem uit voor revanche een jaar later in de Groene Kapel.

Een jaar later rijdt Gawain door het land op zoek naar de Groene Kapel om het spelletje voort te zetten. Een paar dagen voor kerst komt hij bij het kasteel van Sir Bertilak die aanbiedt hem met kerst de Groene Kapel te wijzen en hem tot die tijd als gast te laten overnachten in zijn kasteel. De volgende dag gaat Bertilak jagen en laat Gawain achter onder de hoede van zijn vrouw. Ze spreken af dat ze 's avonds de buit van die dag uitwisselen. Bertilak is nog maar nauwelijks weg als diens vrouw Gawain begint te verleiden. Gawain weerstaat haar pogingen maar geeft haar uit beleefdheid wel een kus. Als Bertilak die avond terugkomt geeft hij Gawain zijn jachtbuit en in ruil geeft Gawain hem de kus terug. De tweede dag gaat het net zo. De derde dag is Bertilaks vrouw nog opdringeriger en ze belooft Gawain een groene gordel die hem onkwetsbaar zal maken in ruil voor een kus. Gawain ziet wel wat ik die ruil met het oog op zijn ontmoeting met de Groene Ridder en gaat akkoord. Als Bertilak terugkomt geeft hij hem wel een kus voor zijn jachtbuit, maar houdt de gordel achter.

De volgende ochtend wijst Bertilak Gawain de weg naar de Groene Kapel waar de Groene Ridder al op hem wacht. Gawain knielt en de Groene Ridder slaat met zijn bijl en mist. Ook de tweede keer mist de bijl Gawains nek. De derde keer echter schampt hij er langs en bezorgt Gawain een flink litteken. De Groene Ridder begint te lachen om het angstige en verbaasde gezicht van Gawain en vertelt dat hij eigenlijk Bertilak is. Hij en zijn vrouw zijn betoverd door Morgaine om de moed en eerlijkheid van Gawain te testen. Omdat Gawain twee maal de verleiding van Bertilaks vrouw weerstaan heeft waren de eerste twee slagen mis, maar de derde was raak omdat hij het bezit van de groene gordel verzwegen had. Bertilak en Gawain nemen als vrienden afscheid en diep beschaamd over zijn oneerlijkheid keert Gawain terug naar Camelot waar hij als een held binnengehaald wordt. Hij vertelt over zijn schaamte waarop alle ridders beginnen te lachen en zeggen dat hij veel geleerd heeft. Om dit ook echt aan Gawain te tonen beveelt Koning Arthur al zijn ridders in het vervolg een groene gordel te dragen.

Van dit verhaal doen veel interpretaties de ronde. Voor mij is de betekenis dat Gawain als jonge en onervaren ridder door de Godin in gedaante van Morgaine getest wordt op moed en eerlijkheid en enkele belangrijke lessen leert die hem tot volwassen man maken. Gawain is eerlijk en moedig genoeg om de gevolgen van zijn onbesuisd aannemen van de uitdaging van de Groene Ridder te dragen en tijdig bij de Groene kapel te verschijnen. Hij is eervol en sterk genoeg om de verleidingen van Bertilaks vrouw te weerstaan en alle kussen door te geven aan zijn gastheer. Hij is echter ook praktisch en wijs genoeg om de groene gordel aan te nemen die zijn leven kan redden hoewel hij weet dat hij zo zijn belofte schendt. Hij is mans genoeg om deze eedbreuk op te biechten bij Arthur en zijn litteken te tonen en hij heeft ervaren dat dat je door schade en schande wijs kunt worden. De test van Morgaine heeft van de knaap Gawain een man en ridder gemaakt.

Met dit verhaal wil ik mijn lezing over de Arthurlegenden afsluiten. Ik wilde jullie iets meer vertellen over de diepere betekenissen en de relevantie die de Arthur legenden kunnen hebben in het leven van moderne mensen. Over de wijze waarop Keltische en christelijke symboliek, riddereer en tovenarij samenkomen in de verhalen rond de ridders van de Ronde Tafel. En ik hoop dat ik met mijn verhaal jullie iets van die magie heb laten proeven